

PRÁVNÍ RADA V LONDÝNSKÉM EXILU ZA DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY

JAN KUKLÍK

katedra právních dějin Právnické fakulty UK

Právní rada jako součást „prozatímního státního zřízení ČSR v emigraci“ patří mezi dosud takřka nezpracované instituce, které si československý exil za druhé světové války v Londýně vytvořil.¹⁾ Bez podrobného rozboru její činnosti však nemůže být pohled na právní problematiku exilového státního zřízení úplný a zejména konkrétní případy řešené Právní radou jsou dosud opomíjeným pramenem poznání československých právních stanovisek k stále aktuálním právním a politickým problémům od neplatnosti Mnichovské dohody až po teorii právní kontinuity Československé republiky.

Prozatímní zřízení republiky Československé v exilu se ustavilo po britském uznání československé prozatímní exilové vlády dopisem ministra zahraničí lorda Halifaxe ke dni 21. července 1940.²⁾ Ve smyslu Benešova memoranda z 21. června 1940 a dopisu ze dne 9. června 1940 jej tvořili prezident republiky – dr. Edvard Beneš, prozatímní exilová vláda vedená Msgre. Dr. Janem Šrámkem a Státní rada. Za prezidenta republiky se Beneš poprvé oficiálně označil ve výše zmíněném memorandu předaném britskému ministerstvu zahraničí – Foreign Office – dne 21. června 1940, a poté i v průběhu rozhovorů a při výměně dopisů tvořících samotný

¹⁾ Problematikou Právní rady se dosud zabýval pouze dr. Eduard Táborský v práci *Naše věc, Československo ve světle mezinárodního práva za druhé světové války*, Praha 1946 str. 166an. Jedná se však o poměrně stručnou pasáž, která se nezabývá konkrétní činností Právní rady v londýnském exilu, ale pouze jejím zřízením a obecné pojatou charakteristikou. Část dokumentů k otázce Právní rady obsahuje i edice K. Jecha a K. Kaplana, *Dekrety prezidenta republiky 1940 – 1945, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR*, Brno 1995, 1. a 2. díl, zejména dokumenty o podílu Právní rady na přípravě londýnských dekretů prezidenta republiky a kritický aparát k nim.

Archivní dokumenty k problematice Právní rady se nacházejí hned v několika archívech. Kromě Státního ústředního archivu, fondu Ministerstvo vnitra a Archivu Kanceláře prezidenta republiky, fondu Právní rada, která pokrývá zmíněná Jechova a Kaplanova edice se jedná zejména o Archiv Ústavu T.G. Masaryka AV ČR (dále jen AÚ TGM), tzv. Benešův archiv (BA), fondy 38 – Klecanda, B – druhá světová válka a všeobecný protokol. Několik dílčích informací poskytne i Archiv Ministerstva zahraničních věcí ČR (AMZV) – fond Londýnský archiv – důvěrný (LA – D). Ze zahraničních archivů je možno uvést především Hoover Institution Archives Stanford, USA (dále jen HIA), ve kterém je uložena pozůstalost E. Táborského obsahující řadu dokumentů k právním otázkám prozatímního státního zřízení, neboť E. Táborský pracoval za druhé světové války jako osobní tajemník a právní poradce E. Beneše.

²⁾ K britskému uznání z roku 1940 viz zejména dokumenty Public Record Office Londýn, Foreign Office 371, svazek 24389 a Státní ústřední archiv, fond Předsednictvo ministerské rady – Londýn, karton č. 87 a HIA, Táborský Collection, Box No. 6.. Blíže viz Jan Kuklík, *Vznik Československého národního výboru a prozatímního státního zřízení ČSR v emigraci v letech 1939 – 1940*, Praha, Karolinum 1996, str. 107 an.

akt uznání. 24. července 1940 pak v rozhlasovém projevu domů prohlásil, že vzhledem k tomu, že Československá republika existovala i po Mnichově dál, „pro nás právně není mého odchodu z úřadu a vlasti, pro nás právně není rozbití republiky, právně a politicky neexistuje pro nás nic, co provedl násilnický nacism u nás po 15. březnu 1939.“ Zopakoval tak hlavní argumenty svojí teorie politické a právní kontinuity, která se stala ideovým základem celého systému prozatímního státního zřízení. Za „neexistující a bezprávné“ prohlásil Beneš „všecko to, k čemu jsme byli od září 1938 nezákonně a neústavně přinuceni“ a Československá republika pro něj právně existovala dál bez ohledu na události Mnichova a 14. – 16. března 1939.³⁾

Celý systém prozatímního státního zřízení ČSR stál právě na osobě prezidenta republiky, který se snažil využít svých pravomocí svěřených mu Ústavní listinou z roku 1920, zejména jejím paragrafem 64. Ty byly v podmínkách emigrace modifikovány vydáním ústavního dekretu prezidenta republiky o prozatímním výkonu moci zákonodárné č. 2 Úředního věstníku československého ze dne 15. října 1940.⁴⁾ Jako prezident republiky vykonával Beneš funkci nejvyššího velitele československých vojenských jednotek, jmenoval předsedu, ministry a státní tajemníky londýnských exilových vlád, vydával k návrhu vlády ústavní dekrety a dekrety prezidenta republiky, vyhlásil spolu s předsedou vlády dne 16. prosince 1941 válečný stav ČSR s Německem, Maďarskem a ostatními státy, s kterými byli ve válečném stavu USA, Velká Británie a SSSR či udělil amnestii za vojenské trestné činy.⁵⁾

Československá exilová vláda, která formálně tvořila pokračování Československého národního výboru, byla jmenována Benešem za spolupodpisu designovaného předsedy Msgre. Jana Šrámka dne 22. července 1940. Jejimi členy se stali Jan Masaryk jako ministr zahraničí se státním tajemníkem Hubertem Ripkou, generál Sergej Ingr jako ministr národní obrany se státním tajemníkem gen. Rudolfem Viestem, František Němec jako ministr sociálních věcí se státním tajemníkem Jánem Bečkem, Eduard Outrata jako ministr financí se státním tajemníkem Jánem Paulíny Tóthem, Juraj Slávik jako ministr vnitra a státní ministři bez svěřeného rezortu Štefan Osuský, Ladislav Feierabend a Jaromír Nečas. Ján Paulíny Tóth jmenování nepřijal a na jeho místo Beneš o něco později jmenoval Jána Lichnera. Na prvním za-

³⁾ Benešův projev do vlasti dne 24. července 1940. Edvard Beneš, Šest let exilu a druhé světové války, Londýn 1945, str. 52 – 55. K vývoji Benešových názorů na kontinuitu funkce prezidenta republiky viz Jan Kuklík, Vznik Československého národního výboru a prozatímního státního zřízení ČSR v emigraci v letech 1939 – 1940, c. d., str. 98 – 99 a nejnověji Jan Kuklík, Problémy kontinuity Benešovy prezidentské funkce (Prosazení Benešova pojetí nepřerušené kontinuity prezidentské funkce v letech 1938 – 1943), Český časopis historický, roč. 1997, č. 2, str. 411 an. Dosud neznámé dokumenty osvětlující vztah „protibenešovské opozice“ k Benešově teorii kontinuity obsahuje pozůstalost bývalého československého vyslance v paříži JUDr. Štefana Osuského uložená též v HIA, Osuský Collection. Jedná se zejména o rozsáhlou studii Benešův autotitativní regimé, strojopis, Box No. 46, neúplný rukopis též Box No. 24.

⁴⁾ Úřední věstník československý, číslo 10, roč. 1, Londýn 1940. K problematice počátků dekretální normotvorby viz Jan Kuklík, Počátky vydávání dekretů prezidenta republiky. In: Soudobé dějiny č. 1/1996, str. 102 an. Dosud neznámým dokumentem k této problematice je koncept dopisu E. Beneše předsedovi exilové vlády Msgre. J. Šrámkovi ze srpna 1940, HIA, Táborský Collection, Box No. 3, který však pouze potvrzuje závěry uvedené ve zmíněné studii.

⁵⁾ K postavení prezidenta republiky v prozatímním státním zřízení viz podrobněji Jan Kuklík, Vznik Československého národního výboru a prozatímního státního zřízení ČSR v emigraci v letech 1939 – 1940, c. d., str. 134 an. Týž, Problémy kontinuity Benešovy prezidentské funkce, c. d., str. 427 an.

sedání vlády vytýčil Beneš její hlavní úkoly. Vláda se měla především starat o organizaci armády a vedení války společně se všemi Spojenci, řídit československé zastupitelské úřady, pečovat o československé emigranty a budovat aparát prozatímního státního zřízení.⁶⁾

Státní rada byla vytvořena ústavním dekretem prezidenta republiky č. 1 Úředního věstníku československého ze dne 21. července 1940 „jako poradní sbor prezidenta republiky a jako pomocný kontrolní orgán v rámci prozatímního státního zřízení Československé republiky“.⁷⁾ Hlavním úkolem Státní rady bylo podávat prezidentovi republiky a exilové vládě poradní zprávy ze „všech oborů státního života“, a to pouze na základě návrhu prezidenta republiky či vlády. Beneš považoval Státní radu za určitý symbol jednoty československého zahraničního odboje a snažil se o reprezentativní zastoupení všech směrů, které byly ochotny na Benešovy zásady spolupráce přistoupit.⁸⁾ První předsedou Státní rady se stal významný sociálně demokratický politik Rudolf Bechyně a jejími místopředsedy bývalý československý premiér Milan Hodža a Msgr. Pavel Macháček.

Již v diskusi o vytvoření první prozatímní vlády se objevil názor vytvořit vedle Státní rady, která se měla zabývat též úzce vymezenou kontrolou vlády a přípravou poválečného zákonodárství, též zvláštní orgány pro výkon kontroly výkonné moci a pro posuzování právních problémů prozatímního státního zřízení. V období pařížského Národního výboru Československého plnil tuto úlohu tzv. Sbor právních znalců vedený profesory práva Masarykovy univerzity v Brně Jaroslavem Stránským a Adolfem Procházkou.⁹⁾ Jeho úkolem bylo poskytovat Československému národnímu výboru právní expertízy, sledovat a připravovat změnu domácího zákonodárství a připravit československá právní stanoviska pro mírovou konferenci. Oba politici pak v odborných expertízách pokračovali i po přenesení československých exilových orgánů na britskou půdu formou tzv. vyjádření k návrhům jednotlivých ministerstev a při zpracování důvodových zpráv prvních dekretů prezidenta republiky. Jaroslav Stránský se navíc stal členem několika výborů Státní rady a A. Procházka vysokým úředníkem Předsednictva ministerské rady. V této souvislosti je nutné připomenout i několik elaborátů profesora Stránského z let 1939 a 1940, které se snažily podpořit Benešovo pojetí kontinuity prezidentské funkce a práci obou právníků na stylizaci důvodové zprávy k ústavnímu dekretu prezidenta republiky o mimořádném výkonu moci zákonodárné ze dne 15. října 1940.¹⁰⁾ Spolu s nimi se na právních expertízách

⁶⁾ K jmenování první londýnské exilové vlády a k Benešově projevu na první ministerské radě viz Úřední věstník československý, číslo 10, roč. 1, Londýn 1940 a HIA, Táborský Collection, Box No. 2.

⁷⁾ Ústavní dekret prezidenta republiky číslo 1. Úřední věstník čsl., číslo 10, roč. 1, Londýn 1940.

⁸⁾ K problematice Státní rady viz nejnověji V. Šustek, Státní rada v Londýně v letech 1940 – 1941, Sborník archivních prací, číslo 2, roč. 1994, str. 239 – 333 a Jan Kuklík, Vznik Československého národního výboru a prozatímního státního zřízení ČSR v emigraci v letech 1939 – 1940, c.d., kapitola VII., Vytvoření státní rady.

⁹⁾ K činnosti Sboru právních znalců pařížského Československého národního výboru viz Jan Kuklík, Vznik Československého národního výboru a prozatímního státního zřízení ČSR v emigraci v letech 1939 – 1940, c.d., str. 32.

¹⁰⁾ Viz Stránského elaborát o vedoucím postavení Edvarda Beneš v zahraničním odboji ze dne 5. října 1939, Acta Occupationis Bohemiae et Moraviae, Dokumenty z historie československé zahraniční politiky, díl 1. dokument č. 5. K důvodové zprávě k ústavnímu dekretu o mimořádném výkonu moci zákonodárné viz Jan Kuklík, Počátky vydávání dekretů prezidenta republiky, c.d., str. 118 – 120.

účastnila Kancelář prezidenta republiky (zejména dr. Prokop Drtina a dr. Eduard Táborský), tajemník Státní rady dr. Pavel Körbel (Korbel) a v mezinárodněprávních otázkách i ministerstvo zahraničních věcí (zejména vyslanec dr. J.K. Frágner, dr. V. Outrata a další). O zapojení právních odborníků stojících mimo vlastní úřady prozatímního státního zřízení bude ještě řeč.

Prozatímní státní zřízení ČSR v emigraci prošlo v době druhé světové války několika zásadními proměnami. Samostatné zpracování by si jistě zasloužila otázka mezinárodního uznání československé exilové vlády a jeho rozšíření v letech 1941 – 1942.¹¹⁾ Se změnou mezinárodněprávního postavení československé exilové vlády totiž souvisely i změny v jednotlivých orgánech exilového státního zřízení. K první závažné proměně struktury československých exilových orgánů na základě rozhodnutí Edvarda Beneše došlo 27. října 1941. K tomuto datu byl zřízen Nejvyšší kontrolní a účetní úřad, jehož vedením prozatímně jmenoval Edvard Beneš státního ministra Jána Bečku, dosavadního státního tajemníka v ministerstvu sociálních věcí. Dále došlo ke zřízení několika dalších ministerstev a uskutečnila se i změna v postavení státních tajemníků, kteří byli prezidentem jmenováni státními ministry. Ladislav Feierabend se stal ministrem financí, zatímco dosavadní správce tohoto rezortu Eduard Outrata byl pověřen vedením věcí, které spadaly do kompetence ministerstva obchodu, průmyslu a živností. Jaromír Nečas se stal ministrem pro hospodářskou obnovu a navíc byl pověřen vedením věcí, spadajících do kompetence ministerstva veřejných prací. S rekonstrukcí exilové vlády bylo spojeno i jmenování dr. Jaroslava Stránského ministrem pověřeným agendou ministerstva spravedlnosti.¹²⁾ Zásadní proměnou prošla i Státní rada, která byla ve svém druhém období doplněna o zástupce Komunistické strany Československa a Rudolfa Bechyněho pro spory s exilovou vládou vystřídal v čele Státní rady Prokop Maxa.¹³⁾

Návrhy na další doplnění prozatímního státního zřízení se však nevyčerpaly změnami ve složení exilové vlády a Státní rady. Československé exilové státní zřízení se jako již v několika předchozích případech inspirovalo u ostatních exilových vlád. Po rozhodnutí belgických exilových orgánů doplnit svůj systém o „Právní radu – Conseil juridique“, která se měla podílet na přípravě právních předpisů belgického exilového zřízení a „podávat právní posudky“, vypracoval v srpnu 1941 právní poradce Edvarda Beneše a jeho osobní tajemník dr. Eduard Táborský koncept návrhu Kanceláře prezidenta republiky na vytvoření československé Právní rady.¹⁴⁾ V první části návrhu nazvaném „Právní potřeby našeho státního zřízení v zahraničí“ identifikoval tři okruhy problémů, které mohl navrhovaný orgán zlepšit: „1. vlastní normativní činnost, 2. nedostatek správní justice a 3. přípravu právního

¹¹⁾ K rozsahu uznání československé exilové vlády viz Jan Kuklík, Vznik Československého národního výboru a prozatímního státního zřízení ČSR v emigraci v letech 1939 – 1940, c.d., str. 107 an. a Uznání československé exilové vlády v letech 1940 – 1941. In: Historický obzor, č. 10 – 11, roč. 1995.

¹²⁾ K změnám ve složení exilové vlády viz Úřední věstník čsl., roč. II., Londýn 1941.

¹³⁾ Zprávy Státní rady, roč. 2, Londýn 1941. Srovnej též AÚ TGM, BA, fond Všeobecný protokol, krabice č. 98.

¹⁴⁾ Návrh Kanceláře prezidenta republiky na vytvoření Právní rady ze dne 27. srpna 1941. Dekrety prezidenta republiky 1940 – 1945. c.d., díl 1., dokument č. 4.1., str. 103, an. Srovnej zejména komentář průvodního dopisu k návrhu v poznámce č. 1.

materiálu pro mírová jednání a pro právní přechod z války do míru“. Tábořský upozornil zejména na nedostatek kvalitních právníků pro všechny orgány exilového státního zřízení, na složitost právních problémů vyplývajících z působení dočasně státního zřízení na britské půdě i na naléhavou potřebu připravovat budoucí zákonodárství a československá právní stanoviska pro mírovou konferenci. Za stejně důležitý důvod pak Tábořský považoval vytvoření náhrady za Nejvyšší správní soud, který „však těžko lze zde v náležitě formě zříditi“. ¹⁵⁾ Úkolem navrhovaného „poradního“ orgánu – právní rady – mělo být podávání dobrých zdání, která by vedla k sjednocování rozhodování orgánů exilového státního zřízení a posilování jejich odpovědnosti za věcnou správnost rozhodnutí ve vztahu k československým občanům. Za důležité pokládal Tábořský i fakt, že vytvoření takovéhoho by poradního orgánu, by „značnou měrou utvrdilo pověst Československa a jeho právního a demokratického řádu v očích anglosaské veřejnosti“, která si podle něj potrpěla na zajištění občanských práv ve smyslu doktríny Rule of Law. ¹⁶⁾ Návrh řešil též personální otázky (Tábořský navrhoval nejvíce deset členů jmenovaných prezidentem republiky z řad úředníků státního zřízení i nezávislých odborníků), finanční zabezpečení, zřízení sekretariátu Právní rady a využívání externích spolupracovníků. Organizačně Tábořský navrhoval podřídit Právní radu přímo prezidentovi republiky, aby se tak dosáhlo její nezávislosti na exilové vládě.

Koncept dostali k vyjádření všichni ministři exilové vlády, Státní rada a jednal o něm i prezident republiky s předsedou vlády. Ministerská rada se rozhodla svěřit práce na vytvoření navrhovaného orgánu ministerstvu spravedlnosti, které se tak stalo pro vznik Právní rady rozhodujícím orgánem.

Definitivní návrh na vytvoření „Právní rady státního zřízení československého“ proto předložil exilové vládě dne 21. ledna 1942 ministr spravedlnosti dr. Jaroslav Stránský. ¹⁷⁾ Podle něj se mělo jednat o poradní orgán pro podávání odborných právních posudků „zda se určitá nařízení nebo rozhodnutí vlády nebo ústředních úřadů shodují s platným řádem československým“. Stránský se výslovně zmínil o náhradě za „správní judikaturu“ v emigraci „nedosažitelnou“. Kromě toho počítal Stránský i s podáváním „posudků de lege ferenda“ na základě žádosti ministerstva spravedlnosti či jiného ministerstva. Právní radu měl zřídit jmenováním jejích členů prezident republiky, nicméně se upustilo od vydání zvláštního dekretu prezidenta republiky. Ke zřízení mělo být využito formy vládního usnesení, po němž by následoval společný akt předsedy exilové vlády a prezidenta republiky. Právní rada měla být pětičlenná a administrativně podléhat ministerstvu spravedlnosti, které též požádalo o patriční navýšení svého rozpočtu o více jak 300 liber na rok 1942. Pro Právní radu se počítalo se dvěma místnostmi v budově Fursecroft číslo 49 na George Street, kde sídlilo několik dalších exilových ministerstev.

Stránského návrh vládního usnesení o Právní radě dostal k připomínce Edvard Beneš a v rámci jeho Kanceláře i autor původní předlohy dr. Eduard Tábořský. Be-

¹⁵⁾ Tamtéž.

¹⁶⁾ Tamtéž.

¹⁷⁾ Návrh na zřízení Právní rady ze dne 21. ledna 1941 předložený ministerské radě, AÚ TGM, fond B – druhá světová válka, krabice č. 179, Státní úřady.

než v principu návrh schválil, bylo však třeba posoudit rozsah otázek, o kterých měla Právní rada podávat dobrá zdání, stejně jako přesně definovat okruh subjektů, které se mohly na Právní radu obracet. Táborský měl na mysli vztah Právní rady ke Státní radě, zejména zda se na Právní radu bude moci s žádostí o dobrá zdání obracet i předseda Státní rady či její výbory. Beneš však Táborského upozornil na fakt, že se Šrámkem Stránského návrh předjednal a doporučil věc „ponechat tak, jak je“.¹⁸⁾

V návrhu ministerstva spravedlnosti však přesto byly učiněny určité drobné stylistické změny a na návrh vlády se text přepracoval do formy dopisu prezidenta republiky Edvarda Beneše. Text zřizovacího aktu byl schválen XLIV. ministerskou radou dne 2. února 1942.¹⁹⁾ Zároveň se exilová vláda vyjádřila i k navrhovaným členům a doporučila prezidentu republiky jmenovat za předsedu Právní rady dr. Adolfa Procházku, za místopředsedu dr. Prokopa Drtinu a za členy dr. Vladimíra Clementise, dr. Alfréda Druckera a dr. Egona Schwelba.

V osobním složení Právní rady se kromě odborné kvalifikace projevil i určitý politický ohledy. Již jsme viděli, že Dr. A. Procházka se prakticky již od počátku československého exilu podílel na řešení právních problémů Československého národního výboru a prozatímního státního zřízení a na přípravě koncepce exilové normotvorby. V roce 1940 se o něm uvažovalo i v souvislosti s jmenováním členů Státní rady na první období, nakonec se však Šrámek rozhodl jeho kandidaturu jako lidoveckého člena vyměnit za vysoké postavení v Předsednictvu ministerské rady. Jmenování politického referenta Kanceláře prezidenta republiky dr. Prokopa Drtiny bylo výsledkem Drtinovy snahy vystupovat jako důsledný zastánce a propagátor Benešova pojetí právní kontinuity Československé republiky a zejména neplatnosti abdikace Edvarda Beneše na prezidentský úřad v říjnu 1938. Již současníci si však povšimli Drtinova sklonu spíše k politické než právní argumentaci.²⁰⁾ Dr. Vladimír Clementis se členem Právní rady stal, i když nikoli oficiálně, jako reprezentant té části komunistického odboje, která nadřadila zájmy státu stranickému pohledu. K jeho jmenování totiž přispěl Clementisův kritický postoj k oficiálnímu hodnocení druhé světové války jako války oboustranně imperialistické Komunistickou internacionálou v letech 1939 – 1941 a k sovětsko-finské válce. Clementis vstoupil do československé vojenské jednotky ve Francii a po evakuaci do Anglie pracoval v českém vysílání BBC. Za svůj postoj byl Clementis ze strany moskevským vedením KSČ vyloučen a znovu přijat byl teprve 3. července 1945.

Snaha o zapojení československých občanů německé národnosti do exilové prozatímního státního zřízení se projevila při jmenování dr. Druckera, jednoho z předních pražských advokátů, a zejména dr. Egona Schwelba. Dr. Schwelb totiž na počátku války patřil k blízkým spolupracovníkům Wenzela Jaksche a vypracoval pro něj i řadu právních expertíz, které polemizovaly s Benešovým pojetím politické a právní kontinuity Československé republiky v předmnichovských hranicích. Je

¹⁸⁾ Tamtéž, Benešova rukou psaná poznámka k návrhu na zřízení Právní rady.

¹⁹⁾ Tamtéž, Srovnej též Rozhodnutí prezidenta republiky o zřízení Právní rady ze dne 4. února 1942 zasláné ministerskému předsedovi Šrámkovi. Dekrety prezidenta republiky 1940 – 1945, c.d., díl 1., dokument č. 4.2. a poznámkový aparát k němu, str. 106, an.

²⁰⁾ K Drtinově právní argumentaci srovnej P. Drtina, Právev republiky, Čechoslovák, Londýn 1942 a sérii Drtinových přednášek v BBC, AÚ TGM, BA, fond 38, archivní jednotka č. 13/1.

autorem studie „Zur Anerkennung der Tschechoslowakischen Regierung in England“ ze srpna 1940, ve které se kriticky vyjadřuje k československému hodnocení uznání prozatímní vlády.²¹⁾ V roce 1942 již jako člen Právní rady však vypracoval expertizu novou nazvanou Pokus o právnickou analýzu fází druhého československého odboje v době od 1. září 1939 do 1. září 1942, která se snažila stanoviska obou stran smířit a která předznamenala definitivní Schwelbův příklon k Benešově pojetí právní kontinuity, který završil v letech 1944-1945.²²⁾

Dr. Drucker pracoval ve Velké Británii jako konzultant anglické advokátní firmy, neboť mu britské ministerstvo vnitra – Home Office – udělilo povolení poskytovat právní rady v oblasti kontinentálního práva. V roce 1942 úspěšně složil zkoušky i na tzv. barristera a mohl tedy zastupovat klienty u anglických soudů. Drucker spolupracoval především s ministerstvem zahraničních věcí a financí, pro které vypracoval velmi ceněnou expertizu k otázce československého zlata ve Velké Británii a k finančním otázkám československého exilu.²³⁾

27. března 1943 k uvedeným členům přibyl jako znalec mezinárodního práva vyslanec Havlíček a Beneš odpovídajícím způsobem změnil svůj zřizovací akt. Vzhledem k tomu, že se ve třech případech zároveň jednalo o úředníky zatímního státního zřízení, usnesla se vláda, že „vykonávají svou funkci v Právní radě nezávisle na svém úředním zařazení a jsou z tohoto výkonu odpovědni jen svému svědomí.“²⁴⁾ K vytvoření Právní rady se na svém plenárním zasedání i Státní rada. S výjimkou určitých výhrad k osobě dr. Druckera nakonec s osobním složením i pravomocí Právní rady vyjádřila souhlas.²⁵⁾

Celý proces zřízení Právní rady zakončil z formálního hlediska Edvard Beneš dne 4. února 1942 dopisem předsedovi vlády. Právní rada byla podle Beneše zřízena k „návrhu vlády, aby podávala právní posudky, zda se určitá nařízení nebo rozhodnutí vlády nebo ústředních orgánů shodují s platným právním řádem československým.“²⁶⁾ Posudky Právní rady si případ od případu mohl vyžádat „president re-

²¹⁾ J. Vondrová (ed.), Češi a sudetoněmecká otázka, Praha 1995, dokument č. 28, Záznam o rozhovoru H. Ripky s W. Jakschem ze dne 21. srpna 1940, zejména poznámka č. 2, str. 62. Srovnej též koncept dopisu E. Beneše W. Jakschovi ze dne 10. ledna 1943, kde o jmenování Schwelba do Právní rady uvedl, „Konstatuji také, že jsem vědomě držel úředníky německé národnosti i v prozatímním státním zřízení – pokud jsem jich zde měl – a také úmyslně a vědomě jsem jmenoval německého člena do Právní rady, abych ukázal, jak chci, aby se vývoj v budoucnosti i v těchto věcech prováděl.“ Dokument č. 111, str. 212.

²²⁾ Tamtéž. Záznam části projevu W. Jaksche a E. Schwelba na 2. zemské konferenci Treuegemeinschaft. Dokument č. 99., str. 183 an. Srovnej též J. Křen, Do emigrace, Buržoazní zahraniční odboj 1938 – 1939, Praha 1963, str. 471 a text Schwelbovy analýzy, AÚ TGM, BA, fond 40, XVIII./12.

²³⁾ Druckerovu expertizu k „československému zlatu ve Velké Británii“ viz AÚ TGM, BA, fond všeobecný protokol, karton č. 67.

²⁴⁾ Text zřizovacího aktu Právní rady viz AÚ TGM, fond B – druhá světová válka, krabice č. 179, Státní úřady. Srovnej též E. Tábořský, Naše věc, c.d., str. 166 an.

²⁵⁾ AÚ TGM, BA, fond 38, archivní jednotka č. 89, Právní rada. Výhrady vyslovil v interpelaci ministra spravedlnosti Stránského sociálně demokratický člen Státní rady dr. Jan Čaplovič a týkaly se Druckerova podílu na aférách spojených s využitím britské půjčky a daru po přijetí Mnichovské dohody v souvislosti s přijetím tzv. Czechoslovak Financial Claims Act 1940 a vznikem Czech Refugees Trust Fundu. Stránský vysvětlil, že uvedené záležitosti spadaly výlučně do britské pravomoci a dr. Drucker v nich vystupoval pouze jako konzultant ministerstev financí a zahraničních věcí. Čaplovičovi se dále nelíbily soukromé právní aktivity dr. Druckera, které však Stránský považoval spíše za výhodu pro československé prozatímní státní zřízení.

²⁶⁾ AÚ TGM, fond B – druhá světová válka, krabice č. 179, Státní úřady. Srovnej též Sbírku posudků Právní rady Státního zřízení Československého, číslo 1/1942, str. 1-2.

publiky nebo nejvyšší kontrolní úřad nebo státní občan československý, jehož práv se nařízení (rozhodnutí) dotýká“. Řízení před Právní radou Benešův dopis Šrámkovi, označovaný také za „stanovy Právní rady“ upravil tak, že „právní rada pozve ústřední orgán, o jehož nařízení (rozhodnutí) má vydati právní posudek, aby svým zástupcem jí vyložil ústně proceduru a rozhodnutí“. Skutkový děj nebyla Právní rada oprávněna prozkoumávat. Po vyjádření ministra spravedlnosti nebo jeho zástupce a ve věcech vojenského práva po vyjádření předsedy vrchního polního soudu se Právní rada „usnesla na svém posudku“ a doručila jej tomu, kdo o jeho vypracování požádal, „jakož i příslušnému ústřednímu orgánu.“²⁷⁾ Právní rada se tedy nestala orgánem soudním a nevydávala rozsudky ani obdobná rozhodnutí ve věci. Její právní posudky měly podle hodnocení E. Táborského přesvědčit především svým právním odůvodněním. Táborský sám označil Právní radu za „quasi soudní orgán pro oblast správního soudnictví.“²⁸⁾ Na Právní radu se mohli se žádostí o právní posudky Právní rady obracet i českoslovenští státní občané, a to ve věcech správních rozhodnutí všech orgánů prozatímního státního zřízení ČSR v emigraci. Právní rada navíc ve svých vlastních posudcích rozhodla, že se ve své činnosti bude řídit příslušnými předpisy o Nejvyšším správním soudu a jeho ustálenou judikaturou, a to zejména pro vymezení otázek, kterými je oprávněna se zabývat.²⁹⁾ V této souvislosti upozornila na příslušné zákony o Nejvyšším správním soude a v argumentaci se opírala i o příslušná hesla Slovníku veřejného práva československého, například při vymezení pojmu správní akt, správní řízení, disciplinární právo či adhesní řízení.³⁰⁾ Také v konkrétních posudcích se kromě citací Sbírký zákonů a nařízení republiky Československé často setkáváme s judikáty Nejvyššího správního soudu.³¹⁾ V konkrétní věci Právní rada vždy vyslovila svoji příslušnost, popsala spornou věc a vyslovila se, zda napadené rozhodnutí se „shoduje“ či „neshoduje“ s „platným právním řádem československým“, popřípadě žádost „odmítla“ s tím, že není oprávněna ji prozkoumat. Poté následovalo velmi podrobné odůvodnění. Po doručení posudku Právní rady příslušným úřadům již záleželo na jejich rozhodnutí, zda svá rozhodnutí změní či nikoli. S výjimkou negativního postoje Ministerstva národní obrany k několika případům mělo v praxi většinou rozhodnutí Právní rady skutečně za následek změnu nejen napadeného rozhodnutí, ale i rozhodování v obdobných případech. Všechny své posudky Právní rada vydávala tiskem ve zvláštní „Sběrce posudků Právní rady státního zřízení československého“. Celkem vydala Právní rada od března 1942, kdy zahájila svoji činnost, do února 1945 54 posudků v pěti sbírkách.³²⁾

²⁷⁾ Tamtéž.

²⁸⁾ E. Táborský, Naše věc, c.d., str. 167 – 168.

²⁹⁾ Právní rada to například prohlásila v odůvodnění rozhodnutí č.j. Pr 5/42 ze dne 8. května 1942, v němž se zabývala příslušností a řízením Právní rady. Sběrka posudků Právní rady Státního zřízení československého, číslo 1/1942, str. 12 an.

³⁰⁾ Tamtéž. Podobný význam měl posudek ze dne 25. srpna 1942, č.j. Pr 12/42 ve věci sociální podpory družky – cizinky československého vojáka, kde Právní rada řešila vymezení pojmu správního řízení, správního aktu a pramenů mezinárodního a vnitrostátního práva. Sběrka posudků Právní rady Státního zřízení československého, číslo 2/1942, str. 1 – 4.

³¹⁾ Viz případ č.j. Pr 5/42 ze dne 8. května 1942, popsany v poznámce č. 29. Sběrka posudků Právní rady Státního zřízení československého, číslo 1/1942, str. 12 an.

³²⁾ Kompletní Sběrka posudků Právní rady jest uložena v AÚ TGM, fond 38, archivní jednotka č. 89.

Mezi případy, které Právní rada za celou dobu její existence posuzovala, převažovaly stížnosti proti Ministerstvu národní obrany. Zejména se jednalo o rozhodnutí v otázkách manželství vojenských osob, důstojnické hodnosti či nepřiznání sociálních dávek. O poznání méně případů se týkalo rozhodnutí ministerstev zahraničních věcí, vnitra a sociálních věcí. Odůvodnění posudků je velmi cenným pramenem poznání právních problémů exilového státního zřízení, například v otázkách československého státního občanství, vydávání a prodlužování československých pasů, vyživovacích příspěvků či v řadě problémů vojenského soudnictví a československých vojenských jednotek v zahraničí vůbec. Ze všech řešených otázek zasluhují kromě zmíněných rozhodnutí ve věcech příslušnosti Právní rady zvláštní pozornost dva případy, které měly širší právně teoretický i praktický politický dopad. Shodou okolností jedním z nich je jedno z prvních rozhodnutí Právní rady ve věci vojína dr. E. Lebenharta č.j. PrI/1942, které vyznělo ve prospěch stěžovatele.³³⁾ Jednalo se o odepření zvláštního vyživovacího příspěvku, jehož přiznání záviselo na vyjádření Ministerstva národní obrany. Právní rada rozhodla, že zamítavé rozhodnutí ministerstva je v rozporu s československým právním řádem. Její rozhodnutí se však setkalo s odmítavou reakcí Ministerstva národní obrany. Plukovník Chodský a ministr generál Ingr se ve svém dopise adresovaném Ministerstvu spravedlnosti, Právní radě a Kanceláři prezidenta republiky vyjádřili v tom smyslu, že rozhodnutí Právní rady důrazně odmítají, neboť nebere v úvahu zvláštnosti vyplývající z úpravy vojenských záležitostí v londýnském exilu.³⁴⁾ Ministerstvo národní obrany muselo totiž vycházet nejen z československých předpisů, ale především z československo-britských ujednání o vytvoření československých vojenských jednotek na britském území.³⁵⁾ A právě tyto dohody přiznání zmíněného příspěvku nepovolovaly. Ministerstvo národní obrany tedy názoru Právní rady nevyhovělo a setrvalo na původním odmítavém stanovisku. Ve svém vyjádření upozornilo Ministerstvo národní obrany na fakt, že jediným řešením těchto problémů by bylo vydání zvláštních dekretů prezidenta republiky, za předpokladu, že vyhoví ustanovením mezinárodních smluv. Uvedený případ dobře dokumentuje meze formálně právní kontinuity československých právních předpisů v podmínkách emigrace, stejně jako složitosti v aplikaci československého práva na britském území.

Druhým svým způsobem vyjímečným případem je rozhodnutí Právní rady ve věci žádosti desátníka československé armády ve Velké Británii H. W. č.j. Pr4/1942 ve věci platnosti rozluky jeho prvního manželství prohlášené sborovým soudem první stolice v Mostě v lednu roku 1939.³⁶⁾ Svobodník požádal Ministerstvo národ-

³³⁾ Srovnej Sbírku posudků Právní rady Státního zřízení československého, číslo 1/1942 a AÚ TGM, BA, fond 38, archivní jednotka č. 89.

³⁴⁾ Tamtéž.

³⁵⁾ Jednalo se zejména o československo-britskou smlouvu o organizaci československých jednotek ve Velké Británii ze dne 25. října 1940, Archiv Ministerstva zahraničních věcí, Londýnský archiv – důvěrný, karton č. 186. Zvláštní omezení, která však byla označena za přísně tajná, obsahovala i čs.-britská finanční smlouva o poskytnutí úvěru pro armádu a prozatímní státní zřízení ze dne 10. prosince 1940. AÚ TGM, BA, fond Všeobecný protokol, karton č. 67. Fotokopie originálů všech finančních smluv s Velkou Británií obsahuje v HIA i pozůstalost exilového ministra financí L. Feierabenda, Feierabend Collection, Box No. 7. Smlouva nebyla odtajněna ani po skončení druhé světové války a je pravděpodobné, že členové Právní rady její obsah neznali a tedy ani nevali v úvahu při svém rozhodnutí.

³⁶⁾ Sbírka posudků Právní rady Státního zřízení československého, číslo 1/1942, str. 15 an.

ní obrany o souhlas k uzavření manželství nového a jeho opakovaná žádost byla zamítnuta. Právní rada se v řízení o stížnosti musela zabývat zásadními právními otázkami československého státního zřízení v exilu – teorií právní kontinuity republiky Československé, neplatností Mnichova, okupací československého státního území, válečným stavem s Německem a vztahem pomnichovského právního vývoje na území odstoupených po Mnichovu k československému právnímu řádu. Odůvodnění posudku Právní rady je jedním z prvních právně teoretických shrnutí základních argumentů československého právního stanoviska k výše uvedeným otázkám. Právní rada se tu zejména vyjádřila k vydávání ústavních dekretů a dekretů prezidenta republiky a cituje v této souvislosti ústavní dekret o mimořádném výkonu moci zákonodárné a Benešův projev do vlasti ze dne 24. července 1940. K neplatnosti Mnichova a odstoupení československého státního území uvádí odůvodnění Právní rady všechny základní argumenty vypracované za druhé světové války nejprve profesorem Wrightem a především dr. E. Táborským.³⁷⁾ Na rozdíl od pozdějšího pojmání této otázky však Právní rada výslovně nezmiňuje hrozbu silou ze strany Německa a mezinárodně právní důvody shrnuje pod prohlášení, že „Mnichovské rozhodnutí jest v rozporu s celou řadou norem mezinárodního práva a smluvních závazků zúčastněných států.“ K nim pak přidává porušení Ústavní listiny z roku 1920, která vyžadovala pro odstoupení státního území ústavního zákona Národního shromáždění. V otázce válečného stavu s Německem Právní rada blíže nevykládala prohlášení válečného stavu učiněné prezidentem republiky k návrhu vlády ze dne 16. prosince 1941 a stanovení konkrétního data ponechávala vzhledem k nepříznivému britskému postoji na pozdější dobu.³⁸⁾ Vyvozovala však, že okupace československého území provedená německými vojsky ve dnech 1. – 10. října 1938 byla válečnou okupací (*occupatio bellica*) a administrativní a soudní akty provedené v jejím průběhu je nutno „posouditi podle předpisů platných pro válečnou okupaci území jednoho státu brannou mocí státu nepřátelského.“ Právní rada poté v odůvodnění k zmíněnému případu dovozovala, které normy mezinárodního práva upravují činnost okupanta na okupovaném území a jaký je jejich poměr k československým právním normám, zejména ve vztahu k zmíněnému soudnímu rozhodnutí soudu v Mostě z ledna 1939, ke kterému tedy došlo již na okupovaném území. Velmi zajímavý je zejména rozbor příslušných říšských předpisů vydaných pro odstoupené československé území, zejména výnosu říšského vůdce a kancléře ze dne 1. října 1938 o administraci sudetských území, nařízení o prozatímním výkonu soudnictví a předpisů zavádějících v odstoupeném území příslušné říšské zá-

³⁷⁾ Právní rada vycházela zejména z práce E. Táborského *Munich, the Vienna Arbitration and International Law*. In: *Czechoslovakia Yearbook of International Law*, Londýn 1942 (k jejímu vzniku viz též HIA, Táborský Collection, Box No. 2) a článku Q. Wrighta *The Munich Settlement and International Law*. In: *American Journal of International Law*, číslo 33, roč. 1939. K této otázce srovnej Jan Kuklík, *Neplatnost Mnichova z československé perspektivy*. In: *Dějiny a současnost*, číslo 5, roč. 1995.

³⁸⁾ Britská strana formulovala své výhrady vůči československému pojetí válečného stavu s Německem prostřednictvím svého vyslance u čs. vlády P. Nicholse ze dne 17. prosince 1941. Výhrady měly stejný základ jako u stanoviska Foreign Office k Benešově pojetí právní kontinuity ČSR a neplatnosti Mnichova. *Public Record Office*, FO 371, svazek 26405. Srovnej s československým stanoviskem AMZV, LA-D, karton č. 224. K této otázce viz podrobněji Jan Kuklík, *K problematice válečného stavu ČSR s Německem za druhé světové války z československé perspektivy*. In: *Všehrd* č. 5, 1995 (vyšlo 1996).

kony, v uvedeném případě předpisů „velkoněmeckého manželského práva“. Československo však německým právním předpisům nepřiznávalo právní platnost a Právní rada dospěla k závěru, že nemůže uznat rozhodnutí německého říšského soudu prohlášené jménem německého národa, navíc opřené o ustanovení říšských předpisů. Ministerstvo národní obrany tedy nemohlo žadateli povolit uzavření druhého manželství. Zmíněný případ již v roce 1942 ukázal, jak složité problémy československé prozatímní státní zřízení čekají při projednávání otázek obnovení právního pořádku osvobozené republiky.

Právní rada se však podle Benešova zřizovacího dopisu měla zabývat i druhou skupinou případů. Ministerstvo spravedlnosti nebo jiný ústřední úřad zatímního státního zřízení si totiž mohly vyžádat také „právní posudky de lege ferenda“. Právě toto ustanovení se stalo základem pro účast Právní rady na normotvorné činnosti zatímního státního zřízení v emigraci. Posudky Právní rady se tak staly po poradních zprávách projednávaných ve Státní radě dalším pramenem poznání přípravných prací a přijímání ústavních dekretů a dekretů prezidenta republiky v londýnském exilu.

Jedním z prvních ústavních dekretů prezidenta republiky, jehož přípravu Ministerstvo spravedlnosti svěřilo Právní radě, byl ústavní dekret o obnovení právního pořádku. Jeho příprava začala již na počátku roku 1942, kdy byla při Ministerstvu vnitra vytvořena zvláštní expertní skupina pro přípravu návrhů právních předpisů, které bude nezbytné vydat po osvobození republiky. Skupina sestávala z právníků jednotlivých úřadů prozatímního státního zřízení a výsledkem její činnosti bylo několik podkladů pro osnovy příslušných dekretů. Po ustavení Právní rady ji vyzvalo Ministerstvo spravedlnosti, aby v součinnosti s touto komisí vypracovala právní expertizu, která by se zabývala otázkou platnosti československých právních předpisů po skončení druhé světové války, a poté, aby její členové připravili osnovu a odůvodnění dekretu. Za hlavní úkol si exilové státní zřízení kladlo zejména právní vyjádření Benešovy teorie právní kontinuity Československé republiky a vyřešení vztahu předmnichovského a pomnichovského právního řádu. Právní rada věnovala této otázce značnou pozornost a její práce trvala od počátku roku 1943 do ledna 1944. Při přípravě tohoto klíčového dekretu se od prosince 1943 projevil odlišné představy moskevského vedení KSČ na jedné straně a Beneše a exilového státního zřízení na straně druhé o obnově Československé republiky. Spory se vedly zejména o rozsah politických, sociálních, hospodářských a také právních změn. Právě tato skutečnost byla pravým důvodem, proč byla původní osnova Právní rady a exilové vlády významným způsobem změněna v dalších politických jednáních. O nelehké přípravě dekretu svědčí především diskuse vlády, Socialistického bloku a Státní rady. Přesto patří členům Právní rady významný podíl na formulování konečné podoby tohoto klíčového ústavního dekretu prezidenta republiky.³⁹⁾ Ostatně jeden z jeho autorů a zároveň

³⁹⁾ K přípravě ústavního dekretu o obnovení právního pořádku viz Dekrety prezidenta republiky, c.d., díl 1, dokumenty č. 4.1. – 4.4. str. 97 an. K vývoji stanoviska zahraničního vedení KSČ viz především M. Klimeš, P. Lesjuk, I. Malá, V. Prečan, Československo na cestě k socialismu – Cesta ke květnu – Vznik lidové demokracie v Československu, díl 1, Československá akademie věd, Praha 1965, Návrhy moskevského vedení KSČ prezidentu Benešovi ze dne 16. prosince 1943, dok. č. 1, str. 35 an. a dopis K. Gottwalda československým komunistům ve Velké Británii ze dne 21. prosince 1943, dokument č. 3, str. 59 an. Nejnovější dokumenty vývoje tohoto klíčového dekretu prezidenta republiky včetně Benešových a Táborského původních představ viz HIA, Táborský Collection, Box No. 3 a 7.

i člen Právní rady dr. Egon Schwelb připravil a již na počátku roku 1945 vydal podrobný komentář k dekretu pod názvem „Obnovení právního pořádku, vysvětlivky k ústavnímu dekretu prezidenta republiky ze dne 3. srpna 1944 o obnovení právního pořádku“, i když sám Schwelb prohlásil, že jeho názory, stejně jako konečné znění ústavního dekretu, se od původního posudku Právní rady lišily.⁴⁰⁾

Dalším významným dekretem, na jehož přípravě se Právní rada podílela, byl dekret prezidenta republiky o potrestání válečných zločinců. Již v listopadu 1942 vytvořil profesor Procházka několik subkomisí pro posouzení rozsahu trestných činů, které mají být dekretem zahrnuty, pro soudní řízení a pro mezinárodní otázky související s retribuicí. Právní rada svoji předlohu dekretu o trestných činech spáchaných v době zvýšeného ohrožení republiky a o zvláštních soudech odevzdala již 4. března 1943. Také v tomto případě se předloha stala východiskem diskusí ve vládě a zejména ve Státní radě. Právní rada pracující buď v subkomisích, jako celek nebo zastoupená svými členy v ostatních grémiích se podílela i na konečné formulaci dekretu prezidenta republiky o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech vydaného dne 1. února 1945.⁴¹⁾

Právní rada byla též v září 1944 požádána prezidentem republiky, aby se vyjádřila k přípravě ústavního dekretu prezidenta republiky o národních výborech a Prozatímním národním shromáždění. Edvard Beneš se také touto cestou pokusil prosadit své stanovisko k připravované osnově dekretu. Zejména šlo o rozsah kompetencí národních výborů a výklad pojmu „prozatímní orgán veřejné správy ve všech jejích oborech“ a určení rozsahu pravomocí národních výborů vládním nařízením, na jehož obsah si Beneš chtěl zachovat vliv. Zároveň Beneš nechtěl ponechat vznik Prozatímního národního shromáždění pouze na národních výborech. V pozadí však stála mnohem důležitější. A tou byla snaha moskevského vedení KSČ prosadit své pojetí obnovy Československé republiky. Právní rada měla pro diskuse ve vládě a zvláště ve Státní radě dodat odborně podložená stanoviska proti argumentaci komunistů a radikálních sociálních demokratů. Beneš si byl vážností situací dobře vědom, a proto k textu ústavního dekretu prezidenta republiky ze dne 4. prosince 1944 o národních výborech a Prozatímním národním shromáždění připojil své stanovisko ve formě dopisu předsedovi vlády Šrámkovi z téhož dne, ve kterém se na posudek Právní rady výslovně odvolává.⁴²⁾

⁴⁰⁾ E. Schwelb, Obnovení právního pořádku, vysvětlivky k ústavnímu dekretu prezidenta republiky ze dne 3. srpna 1944 o obnovení právního pořádku, Spolek československých advokátů, Londýn 1945. Studie uložena v AÚ TGM, BA, fond všeobecný protokol, karton č. 106 a v HIA, Táborský Collection, Box No. 7. (Zde uloženy výtisk s osobním věnováním E. Táborskému s připomenutím jeho zásluh o přípravu právních aktů prozatímního státního zřízení.)

⁴¹⁾ K přípravě retribučního dekretu viz podrobnou Klecandovu dokumentaci AÚ TGM, BA, fond 38, archivní jednotka č. 17/1 a Dekrety prezidenta republiky, c.d., díl 1, dokumenty č. 8. – 8.4. str. 168 an. Část dokumentace je uložena i v AMZV, LA-D, karton č. 212 a 213.

⁴²⁾ K přípravě ústavního dekretu o Národních výborech a prozatímním Národním shromáždění viz AÚ TGM, BA, fond 38, karton č. 17/3 a Dekrety prezidenta republiky, c.d., díl 1, dokumenty č. 6-6.11. str. 123 an., zejména dokumenty č. 6.10. a 6.11. Nejnověji tyto skutečnosti potvrzují dokumenty z pozůstalosti E. Táborského uložené v HIA, Táborský Collection, Box No. 7. Jedná se o ucelený soubor návrhů uvedeného ústavního dekretu prezidenta republiky a právní rozborů E. Táborského, kterého E. Beneš osobně požádal, aby v diskusích hájil jeho stanoviska. K problematice sporu o pojetí dekretu o národních výborech z perspektivy oficiální historiografie KSČ viz především Cesta ke květnu, c.d., 1. díl, dokument č. 10 – Slávikův výklad k vládní předloze dekretu o národních výborech, str. 94 an. Kritika „buržoazních představitelů“ byla zaměřena především proti ministru vnitra Slávikovi. Obdobné argumenty však představitelé KSČ ve Státní radě adresovali i posudkům Právní rady.

Právní rada vypracovala svůj posudek i k dekretu prezidenta republiky č. 2/1945 Úř. věst. čsl ze dne 1. února 1945 o mimořádných opatřeních pro zajištění hospodářského života na osvobozeném území, předlohu dekretu prezidenta republiky č. 2 /1945 Úř. věst. čsl ze dne 5. března 1945, kterým se určuje postavení Správy Spojených národů pro okamžitou pomoc a první obnovu (UNRRA) a podílela se i na přípravě dalších dekretů prezidenta republiky vydaných v době londýnského exilového státního zřízení, zejména těch, které připravovaly přechod k normálním poměrům osvobozené Československé republiky. Jednotliví členové Právní rady se vyjadřovali i k přípravě některých dalších dekretů prezidenta republiky, které buď vůbec nebyly vydány nebo k jejich přijetí došlo až na osvobozeném území po zániku Státní rady. V této souvislosti je nutno zmínit především účast členů Právní rady (nikoli však oficiálně Právní rady jako orgánu) na přípravě ústavního dekretu prezidenta republiky o zániku státního občanství některých československých občanů či znárodnovacích předpisů.⁴³⁾

Kromě práce na konkrétních osnovách ústavních dekretů a dekretů prezidenta republiky se Právní rada vyjádřila i k několika dalším právním problémům prozatímního státního zřízení. Jednotlivá ministerstva se na ní, respektive na její členy, obracela s vypracováním posudků k nejrůznějším problémům, od mezinárodně-právních otázek, jako byl posudek člena Právní rady dr. Dreckera k záležitostem československého zlata ve Velké Británii až po Schwelbův elaborát k usnesení vlády o majetkových převodech učiněných po 27. září 1938 pod tlakem nepřátelské okupace či jeho memorandum o problematice vyvlastňování z října 1944. Členové Právní rady se také výraznou měrou podíleli na přednáškové a publikační činnosti Spolku československých advokátů v exilu.⁴⁴⁾

Právní rada zakončila svoji činnost ve smyslu rozhodnutí prezidenta republiky Edvarda Beneše ze dne 22. února 1945 ke stejnému datu jako Státní rada. Stalo se tak po ustavení košické vlády a po vydání vyhlášky vlády č. 2/1945 dne 4. dubna 1945. I když byla činnost Právní rady prozatímního státního zřízení omezena pouze na dobu londýnského exilu, její přínos k obnově československého právního řádu po druhé světové válce je dodnes nedocenenou skutečností.

⁴³⁾ Srovnej Dekrety prezidenta republiky, c.d., díl 1, dokumenty č. 7.1 – 7.4. (příprava dekretu o mimořádných opatřeních pro zajištění hospodářského života na osvobozeném území), č. 10 (dekretu, kterým se určuje postavení Správy Spojených národů pro okamžitou pomoc a první obnovu (UNRRA) a č. 21.1. – 21.2. (ústavního dekretu o zániku státního občanství některých československých občanů). Srovnej též HIA, Táborský Collection, Box No. 7.

⁴⁴⁾ Druckerova studie viz AÚ TGM, BA, fond všeobecný protokol, karton č. 67, Schwelbův elaborát o neplatnosti majetkových převodů (nedatován – druhá polovina roku 1942), který reaguje na odbornou anketu vyhlášenou Spolkem československých advokátů v exilu, AÚ TGM, BA, fond 38, archivní jednotka č. 89 a Schwelbovo memorandum o problematice znárodnění ze dne 22. října 1944, Dekrety prezidenta republiky, c.d., díl 2, dokument č. 32.2., str. 498 an. K činnosti Spolku československých advokátů v exilu viz AÚ TGM, BA, fond 38 Klecanda, archivní jednotka č. 241. Spolek pořádal řadu přednášek k odborným právním otázkám a vydával cyklostylované Zprávy Spolku, kde se jeho členové vyjadřovali k jednotlivým právním problémům československého exilu i obnovy československého právního řádu. Předsedou Spolku byl až do své smrti v roce 1944 dr. Heřman Růžička, poté zůstal Spolek bez předsedy.

THE JURIDICAL COUNCIL IN LONDON EXILE DURING THE SECOND WORLD WAR

Summary

The study is concerned with the process of establishment of the fourth organ of the Czechoslovak Provisional State Apparatus in London during the Second World War - the Juridical Council. The author first analyses reasons which lead to the establishment of the Juridical Council and at the same time he looks at the main objectives of the Council. The Juridical Council was established in December 1942 to deal with the complaints of the Czechoslovak citizens against the decisions of the Czechoslovak Government in exile in administrative matters. The second main task of the Council was to prepare legal opinions on drafts of the Presidential decrees and to give the Government advises concerning the post war legislature.

In the second part of the study, on the basis of original archive documents, the author analyses the most important cases heard before the Juridical Council and draws close attention between the cases and other key legal problems of the Provisional State Apparatus in exile - i.e. with the non - validity of the Munich agreement, the continuity of the Czechoslovak state and law nad the recognition of the Czechoslovak Government in exile.

The third part of the study is closely connected with the question of Presidential decrees during the period of London exile. The author shows that the preparation of key Presidential decrees in London was discussed not only in Presidential Office and Cabinet but also in the State Council and Juridical Council. In conclusion, the study claims that the existence and functioning of the Juridical Council was closely connected with the existence of the Provisional State Apparatus in London and after President Beneš and Exile Government moved to the liberated Czechoslovakia via Moscow, the Juridical Council ceased to exist. The second most important conclusion is that analyses of the cases and opinions of the Juridical Council is still underestimated and practically unknown source of the Czechoslovak legal history of the Second World War.